

Alber Kami
Nesporazum

Drama u tri čina

Prevela: Mira Dimitrijević

“Vreme je da svet ne bude više prljava krčma” *Alber Kami*

LICA:

MAJKA

MARIJA

MARTA

JAN

STARI

Događa se u krčmi na kraj sveta.

Prvi čin

I scena

MARTA: Hoće li se vratiti?

MAJKA: Rekao je.

MARTA: Sam?

MAJKA: Ne znam.

MARTA: Je li bogat?

MAJKA: Nije pitao za cenu.

MARTA: Dobro je!... Čudno da bogat čovek bude sam, ali takve dugo čekamo.

MAJKA: Da, retki su.

MARTA: Pa, dosta smo se odmarale. Ova krčma je pusta. Siromašni ne ostaju dugo, a bogati se pojavljuju vrlo retko.

MAJKA: Bogati nam zadaju mnogo posla.

MARTA: Ali dobro plaćaju. Nešto ste čudni, majko, prosto vas ne prepoznajem.

MAJKA: Umorna sam. Ništa drugo. Željna sam odmora.

MARTA: Sama ću od sada da radim sve. Moći ćete po celi dan da se odmarate.

MAJKA: Nije mi stalo do tog odmora. Htela bih samo malo mira.

(Tiho se smeje) Glupo je, ali ima večeri kada skoro postajem pobožna.

MARTA: Vi niste tako stari, da bi spali na to, a čini mi se da imate pametnija posla.

MAJKA: Na kraju života se čovek ipak predaje, ne može više da bude od kamena. To ide sa godinama.

MARTA: Ostavimo to, majko!

MAJKA: Šta to tebi smeta, što ja uzmičem, ako se ne ustežem da ti pomognem. Želela bih samo da vidim osmejak na tvom licu.

MARTA: Smejem se u svojoj sobi kad sam sama.

MAJKA: Kakvo je to kameno lice, Marta?

MARTA: Zar ga ne volite?

MAJKA: Ipak ga volim.

MARTA: Majko, kada skupimo dovoljno novca, ostavićemo ovu zemlju bez vidika, ovu krčmu i ovaj kišoviti grad, i zaboravićemo ovo turobno mesto puno senki! A kad jedanput budemo kraj mora, videćeš me tad! Ali treba mnogo novaca da bi se slobodno živelo kraj mora! I zbog toga se ne treba plašiti.

Treba se pozabaviti ovim čovekom koji je došao. Njegovo bogatstvo nam može doneti slobodu.

MAJKA: Ako je bogat i ako je sam.

MARTA: Je li dugo razgovarao sa vama, majko?

MAJKA: Ne, jedva dve-tri reči.

MARTA: S kakvim je izrazom pitao za sobu?

MAJKA: Ne znam, ne vidim dobro, a nisam htela ni da ga gledam, bolje je ne gledati ih. Lakše je ubiti ono što se ne poznaje. (Pauza) Eto sreće, više se ne plašim reči - ubiti.

MARTA: Bolje je tako. Čovek treba da zna šta hoće.

MAJKA: Umorna sam. I želela bi da bar ovaj bude poslednji. Ne tiče me se da li ću umreti kraj mora ili sred naših ravnica, samo bih htela da najzad odemo iz ove krčme.

MARTA: Otići ćemo! Glavu gore, majko. Još malo je ostalo da se uradi. Dobro znate da se i ne radi o ubistvu. On će samo da popije svoj čaj, zaspće i mi ga još živog odnosimo do reke. Zar mi niste onoga dana kad su naši čistili branu, rekli da su se naši manje mučili od samoubica. Život je svirepiji od nas. Ispravite se, majko! Vi ćete se odmoriti, a ja ću najzad videti more koje nikad nisam videla.

MAJKA: Da, sačekaću.

MARTA: U koju sobu ćemo ga smestiti?

MAJKA: Samo ne u potkrovlje.

MARTA: Da. Mnogo smo se namučili prošlog puta vukući ga odozgo. Majko, je li istina da morski pesak peče stopala?

MAJKA: Nisam bila na moru, ali kažu da sunce sve spali.

MARTA: Kažu da sapljuje čak i duše, i da od njega tela postaju blistava i prazna.

MAJKA (prene se): Je li to ono o čemu sanjaš, Marta?

MARTA: Da. Ne mogu više da se borim sa ovom dušom i moram da nađem zemlju u kojoj sunce sažeže pitanja.

MAJKA: Pripremi sve Marta. Ako to zaista nešto vredi.

(izlaze, ulazi Stari, odlazi do šanka. Ulazi Jan, zastaje, gleda u trpezariju. Primetio je Starog iza šanka)

II scena

JAN: Zar nema nikoga?

(Stari sluga ga pogleda i odlazi kroz trpezariju. Ulazi Marija)

III scena

JAN (naglo se okrene prema njoj): Zašto si došla za mnom?

MARIJA: Oprosti, nisam mogla drugačije. Odmah ću otići, ali moram da vidim mesto gde te ostavljam.

JAN: Može neko naići i tada sve ovo neće biti moguće.

MARIJA (ostaje): Bila bi prava sreća da neko naiđe i da mu kažem ko si, iako ti to ne želiš. Neću da te otkrijem... To je, dakle, tvoja kuća.

JAN: Da. To je. Pre dvadeset godina sam izašao na ova vrata. Moja je sestra tada bila devojčica i igrala se u onom ćošku, a moja me majka nije ni poljubila. Mislio sam tada, da mi je svejedno.

MARIJA: Jan, ne mogu da verujem da te nije maločas prepoznala. Majka uvek prepozna svoje dete.

JAN: Posle dvadeset godina sve se promenilo. Ostarila je. Vid joj je oslabio. Jedva sam je i ja prepoznao.

MARIJA: Dakle, ušao si, rekao "Dobar dan..."

JAN: Primila me je bez reči. Poslužila pivom, gledala me i nije me prepoznala. Sve je to teže, no što sam verovao.

MARIJA: Zašto nisi rekao: To sam ja. I sve bi bilo u redu.

JAN: Trebalo je. Ali ja sam sve drugačije zamišljao, očekivao sam gozbu u čast bludnog sina. Dobio sam malo piva za svoj novac, zanemio sam. A onda sam odlučio da treba da nastavim.

MARIJA: I to je jedna od tvojih ideja. A bila bi dovoljna samo jedna reč.

JAN: Ne, tako je moralo da bude. Ja imam poverenja u prirodni tok stvari, uostalom, ne žuri mi se. Kad sam saznao za očevu smrt, shvatio sam da sam sad ja odgovoran za njih dve. Vratiti se kući nije lako kao što se misli. Treba malo vremena da od stranca opet postanem sin.

MARIJA: Ali zašto nisi javio da dolaziš? Ponekad čovek mora da postupi kao svi ostali ljudi. Kad hoće da ga prepoznaju mora da kaže svoje ime. Kako da te ne smatraju za stranca u kući gde se predstavljaš kao stranac? Ne, Jan, to nije dobro!

JAN: Idi sad! Iskoristiću priliku da ih gledam malo sa strane. Tako ću bolje zapazitišta bi ih usrećilo. Smisliću već način na koji će me prepoznati.

MARIJA: Pa, reci prosto: "Ja sam vaš sin, ovo je moja žena."
Živeo sam sa njom pored mora i sunca, ali nisam bio sasvim srećan. I danas ste mi vi potrebne.

JAN: Ne budi nepravednam Marija. Nisu one potrebne meni, možda sam ja njima potreban. Čovek nije sam na svetu.

MARIJA: Možda si u pravu. Oprosti, ali ja sam nepoverljiva prema svemu otkako sam došla u ovu zemlju gde uzalud tražim srećno lice. Evropa je tako tužna! Otkako smo stigli nisam te više čula da se smeješ! Jan, ovde nećemo naći sreću.

JAN: Nismo došli da tražimo sreću. Sreću mi već imamo. Sreća nije sve, ljudi imaju i dužnosti. A sad, idi!

IV scena

MARIJA: Hoću da ostanem. Čutaću i čekaću da te prepoznaju.

JAN: Ne, ti bi me odala.

MARIJA: Jan, ima pet godina otkako smo venčani. Ovo je prva noć da smo rastavljeni. Uvek sam sve volela kod tebe, čak i ono što nisam razumevala i znam duboko u sebi da ne bih volela da si drugačiji. Ja nisam žena koja voli da protivreči, ali ovde se plašim. Plaši me što me ti napuštaš.

JAN: Ne treba da sumnjaš u moju ljubav.

MARIJA: O, ne sumnjam. Postoji tvoja ljubav, ali postoje i tvoji snovi ili tvoje dužnosti, što je isto. Ti mi izmičeš tako često, tada mi se čini kao da se odmaraš od mene. A ja ne mogu da se odmorim od tebe. I ovo večer, ovo večer neću moći da podnesem.

JAN: To je detinjasto.

MARIJA: Znam da je detinjasto. Mi smo bili tako srećni i nije moja krivica ako mi večeri u ovoj zemlji ulivaju strah. Ja neću da me ostaviš samu.

JAN: Shvati Marija, da ja moram da održim reč.

MARIJA: Kakvu reč?

JAN: Reč koju sam sebi dao onog dana kad sam shvatio da sam potreban svojoj majci.

MARIJA: Ti imaš i drugu reč.

JAN: Naći svoju zemlju i učiniti srećnim one koje volim, dalje ne vidim.

MARIJA: Sve to možeš da učiniš, ali tvoj način nije dobar.

JAN: Dobar je. Samo ću tako saznati da li su moji snovi opravdani.

MARIJA: Želim da je tako i da si u pravu. Ja nemam drugog sna osim zemlje u kojoj smo bili srećni. I nemam druge dužnosti osim tebe. Znam da uvek imaš dobre izgovore i da umeš da me uveriš. Ne slušam te više, zatvoriću uši kad progovoriš tim glasom koji dobro poznajem. To je glas samoće, a ne ljubavi.

JAN: Pusti me. Na kraju ću naći pravu reč i onda će se sve uraditi.

MARIJA: Nastavi da sanjaš. Svejedno mi je ako samo sačuvam tvoju ljubav, nisam nesrećna kada sam kraj tebe. Strpljiva sam i čekam da se ti vratiš sa svojih oblaka. Tada nastaje moje vreme. A što se danas osećam nesrećna, to je zato što sam uverena da me voliš, a ipak znam da ćeš mi narediti da odem. Ljubav muškarca je stalno odlaženje. Oni napuštaju uvek ono što najviše vole.

JAN: Samo jednu noć me poveravaš mojoj majci i sestri, a to nije nikako strašno.

MARIJA: Onda zbogom, Jan. Neka te štiti moja ljubav. Jan, šta to želiš da otkriješ?

V scena

JAN: Dobar dan. Dolazim zbog sobe.

MARTA: Znam, spremaju je. Treba da vas upišem u našu knjigu.

JAN: Imate čudnog slugu.

MARTA: To je prvi put da nam nešto prigovaraju zbog njega. On uvek radi tačno ono što treba.

JAN: To nije prigovor. Jedino što ne liči na ostale ljude. Je li nem?

MARTA: Nije. Govori samo kad je potrebno. Moram da vas upitam za ime i prezime.

JAN: Hašek Karl.

MARTA: Karl, to je sve.

JAN: Sve.

MARTA: Vreme, datum i mesto rođenja.

JAN: Imam 38 godina.

MARTA: A gde ste rođeni?

JAN: U Češkoj.

MARTA: Zanimanje?

JAN: Bez zanimanja.

MARTA: Treba biti ili veoma bogat ili veoma siromašan da bi se živelo bez zanimanja. Vi ste svakako Čeh?

JAN: Da.

MARTA: Stalno boravište?

JAN: Češka.

MARTA: Odakle dolazite?

JAN: Dolazim s juga, s druge strane mora.

MARTA: Znam. Odlazite li tamo često?

JAN: Često.

MARTA: Gde putujete?

JAN: Ne znam. To će zavisiti od mnogo čega.

MARTA: Hoćete li se za stalno nastaniti ovde?

JAN: Ne znam. Zavisi od toga šta ću ovde naći.

MARTA: A da li vas neko očekuje?

JAN: Ne, uglavnom niko.

MARTA: Svakako imate ispravu?

JAN: Da, mogu vam je pokazati.

MARTA: Nije potrebno. Dovoljno je da naznačim da li to pasoš ili legitimacija.

JAN: Pasoš je. Evo ga. Hoćete li da ga vidite?

MARTA: Ne, uzmite ga. Kad ste tamo, stanujete li kraj mora?

JAN: Da.

MARTA: Ah, zaboravila sam. Imate li porodicu?

JAN: Imao sam je, ali sam je već odavno napustio.

MARTA: Htela sam da pitam, jeste li oženjeni?

JAN: Zašto me to pitate?

MARTA: To stoji u upitniku.

JAN: Čudno. Ni u jednom hotelu me to nisu pitali. Da, oženjen sam. Uostalom, videli ste moju burmu.

MARTA: Nisam je videla. Ja nisam ovde da gledam vaše ruke, već da ispunim upitnik. Možete li mi dati adresu vaše žene?

JAN: Ne. Ona je ostala u svojoj zemlji.

MARTA: Dobro. Treba li da vas poslužim pićem, dok vaša soba ne bude gotova?

JAN: Ne. Sačekaću ovde. Nadam se da vam ne smetam.

MARTA: Zašto bi vi meni smetali? Ova soba služi za prijem gostiju.

JAN: Jedan gost je ponekad dosadniji od pune krčme.

MARTA: Nadam se da vam neće pasti na pamet da mi se udvarate. Znajte da je ne mogu ništa da pružim onim koji ovde traže zabavu. To su odavno razumeli ljudi u ovom kraju. I vi

ćete uskoro uvideti da ste izabrali mrinu krčmu. Ovde skoro niko ne dolazi.

JAN: Znači, posao vam ne ide dobro?

MARTA: Da, izgubili smo nešto prihoda, ali smo dobili mir. Uostalom jedan solidan gost više vredi od mnoštva onih koji to nisu. To je ono što nama treba - solidan gost.

JAN: Ipak... mora biti da vam život nije uvek veseo. Zar se ne osećate suviše usamljeni?

MARTA: Na to vam pitanje neću odgovoriti. Ne treba da se brinete za našu samoću, kao što ne treba da se brinete da li nam dosađujete ili ne. I ne tražite više.

JAN: Molim vas, izvinite. Učinilo mi se samo da nismo toliko strani jedno drugom.

MARTA: Vi namećete jedan ton na koji nemate prava. Shvatite da dve žene koje vam izdaju sobe nisu primorane i da vas prime u svoj intiman život.

JAN: Razume se.

MARTA: Plaćene smo da vas slušamo, ali cena pansiona ne podrazumeva obavezu i da odgovaramo na pitanja.

JAN: Nažalost ne bih znao šta da kažem o sebi, a to nije ni potrebno. Ako moj boravak ovde bude kratak, ne morate da me upoznate, a ako se zadržim duže, imaćete vremena da saznate ko sam, i ako ne govorim.

MARTA: Nadam se da vas ne vređa ovo što sam vam rekla. Pošto do sada nismo imali ništa zajedničko, trebalo bi da postoje ozbiljni razlozi da postanemo bliski, a, izvinite, ne vidim te razloge.

VI scena

MAJKA: Dobar dan, gospodine. Vaša soba je spremna.

JAN: Hvala, gospođo.

MAJKA: Jesi li ispunila karton?

MARTA: Da. To je gotovo.

MAJKA: Da li mogu da ga pogledam? Oprostite gospodine, ali policija je stroga. Da li ste došli iz zdravstvenih razloga, zbog posla ili kao turist?

JAN: Pa, recimo kao turist.

MAJKA: Bez sumnje zbog manastira. Naš manastir je nadaleko poznat.

JAN: Zaista, čuo sam o njemu. A hteo sam i da ponovo vidim ovaj kraj koji sam nekad poznao i o koga sam sačuvao u najlepšem sećanju.

MAJKA: Da niste ovde živeli?

JAN: Ne, ali sam veoma davno imao prilike da prođem ovuda. Nisam to zaboravio.

MAJKA: Naš grad je mali.

JAN: To je tačno, mada se meni mnogo svideo i otkako sam ovde osećam se pomalo kao kod svoje kuće.

MAJKA: Hoćete li dugo ostati?

JAN: Ne znam. Izgleda vam čudno, ali zaista ne znam.

MAJKA: Sećanje? Brzo ćete se umoriti od toga.

JAN: Stanujete li već dugo u ovoj krčmi?

MAJKA: Mnogo, mnogo godina. Toliko dugo da i ne znam početak. Zaboravila sam šta sam bila pre toga. Ovo je moja kći.

Ona je bila (malo čudno) uz mene sve vreme. Bez sumnje zato i znam da mi je kći. Inače bih možda i nju zaboravila.

MARTA: Majko, zašto pričaš sve to?

MAJKA: Zaista ne znam, Marta.

JAN: Razumem vrlo dobro vaša osećanja, gospođo. Možda bi bilo sve drugačije da ste kao žena imali pomoć, da ste imali podršku muške ruke.

MAJKA: O, imala sam je u svoje vreme. Tada je bilo mnogo posla. Moj muž i ja jedva smo postizali. Nismo imali vremena čak ni da mislimo jedno na drugo. Čini mi se da sam ga zaboravila pre nego što je umro.

JAN: Da, razumem. Da ste imali sina možda ga ne biste zaboravili?

MARTA: Majko znaš da imamo mnogo posla...

MAJKA: Sin! Ja sam suviše stara žena. Stare žene se odviknu čak i da vole. Srce otupi, gospodine.

JAN: To je tačno, ali ja znam da ono nikad ne zaboravlja.

MARTA: Sin koji bi došao ovamo bio bi kao i ostali gosti. A oni

su platili svoju sobu i dobili ključ. I ne govore o svom srcu. To upropašćava posao.

MAJKA: Ćuti!

JAN: Da li su gosti dugo ostajali?

MARTA: Neki vrlo dugo. Ćinili smo sve što je trebalo da ostanu. Drugi, manje bogati, odlazili bi sutradan. Za njih nismo Ćinili ništa.

JAN: Imam mnogo novaca i Źeleo bih da ostanem malo duŹe ako pristajete. Zaboravio sam da kaŹem da mogu unapred da platim.

MAJKA: O, mi to ne traŹimo.

MARTA: Dobro je ako ste bogati, ali ne govorite viŹe o svom srcu. Znajte da ste u kući koja nema razumevanja za vaŹe srce. SuviŹe je tmurnih godina proŹlo ovim pustim putem Evrope. One su malo pomalo ohladile ovu kuću i odnele sa sobom sve što lići na srce i ljubav. Uzmite ovaj ključ i ne zaboravite ovo: Mi vas primamo iz raćuna, spokojno, i ako vas zadrŹimo, biće to opet iz raćuna, spokojno.

MAJKA: Ne poklanjajte njenim rećima suviŹe paŹnje, gospodine. Istina je da ima stvari o kojima nikada nije mogla govoriti.

MARTA: Majko!

MAJKA (Ustaje i Jan hoće da joj pomogne): Pustite, sine moj, nisam nemoćna. Pogledajte ove ruke kako su još jake. Mogle bi da drže čoveka za noge. Jeste li se zamislili zbog ovoga što sam rekla?

JAN: Ne, izvinite. Nisam vas dobro čuo. Zašto ste me nazvali "sine moj"?

MAJKA: O, oprostite. To nije bilo iz intimnosti, verujte mi, tek onako sam to kazala.

JAN: Normalno. Treba da vidim svoju sobu.

MAJKA: Idite gospodine, stari sluga vas čeka. Treba li vam još nešto?

JAN: Ne, gospođo. Hvala vam što ste me primili!

VII scena

MAJKA: Zašto sam mu govorila o svojim rukama. Da li ih je pogledao, možda bi shvatio ono što neće da razume iz Martinih reči. Zašto taj čovek ima toliko volje da umre, a ja tako malo volje da ponovo ubijem? Zbilja bih volela da ode, da mogu večeras leći da spavam. Suviše sam stara. Suviše stara da

uhvatim rukama njegove noge i da osetim ono ljuljanje tela celim putem koji vodi do reke. Suviše stara za onaj poslednji napor koji će ga baciti u vodu, a posle koga ću ja ostati opuštenih ruku, isprekidanog daha i zgrčenih mišica. Bez snage čak da obrišem s lica vodu koja će prsnuti pod teretom uspavanog tela. Suviše stara. Ali ne! Žrtva je savršena, treba da ga uspavam snom koji sama želim noćas. A... (Naglo uđe Marta) Suviše sam stara, treba mi sna za ovu noć.

VIII scena

MARTA: Opet ti u svoje snove, a imamo toliko posla.

MAJKA: Razmišljala sam o tom čoveku ili tačnije o sebi.

MARTA: Bolje misli na sutra. Kakva korist od čoveka ako samo mislite na njega. Budimo praktični.

MAJKA: Znam da si u pravu, ali zašto nam je slučaj poslao tako zgodnu žrtvu?

MARTA: Slučaj ovde nije u pitanju.

MAJKA: Ranije nismo unosile ni ljutnju ni sažaljenje u svoj posao. Bile smo potpuno ravnodušne. Danas sam ja umorna, ti ljuta. Zar treba ponovo proći kroz sve ono radi malo više novca?

MARTA: Ne, ne radi novca. Već da zaboravimo ovu zemlju i zbog jedne kuće kraj mora. Ako si ti umorna od života, ja sam mrtva umorna od zatvorenog horizonta, i osećam da ovde više neću izdržati. Vi stari hoćete samo da zatvorite oči i da zaboravite. Ja u srcu imam još nešto malo želja i hoću da ih se oslobodim. Ti mi u tome moraš pomoći. Ti koja si me rodila u ovoj zemlji oblaka. Zašto me ne rodi na sunčanoj obali?

MAJKA: Ne znam, Marta. Bilo bi bolje da si me i ti zaboravila, kao što me je zaboravio tvoj brat.

MARTA: Šta bih ja bez tebe, majko? Molim te da mi oprostiš što se, zbog ovog tegobnog života, ponekad ogrešim o poštovanje koje ti dugujem.

MAJKA: Ti si dobra kći i znam da je staru ženu ponekad teško shvatiti. Hoću samo da ti kažem ono što sam htela maločas... Ne večeras...

MARTA: Što da čekamo sutra? I sama znaš da nikad nisi tako postupala, i da mu ne treba dati vremena da ga ljudi vide. Treba raditi dok ga imamo u šaci.

MAJKA: Ne večeras, ostavimo mu ovu noć. Pričekajmo, možda će nas spasiti.

MARTA: Spasićemo se jedino ako ne oklevamo, majko. Ako to uradimo još večeras, moći ćete da zaspite.

MAJKA: Da, u tome je spas. Sačuvati nadu i san.

Drugi čin

I scena

(Soba. Veče počinje da pada. Jan gleda kroz prozor)

JAN: Marija ima pravo težak je ovo trenutak. (Pauza) Šta radi ona, o čemu misli u svojoj hotelskoj sobi, stregnuta srca, suznih očiju, zgrčena u stolici. U našoj zemlji su večeri bile pune obećanja. A ovde, naprotiv. (Posmatra sobu) No, no - ovaj nemir je bezrazložan. Treba znati šta se hoće. Sve će se urediti. (Neko kuca, ulazi Marta)

MARTA: Nadam se gospodine da vam ne smetam. Htela sam da promenim posteljinu i vodu.

JAN: Mislio sam da je to urađeno.

MARTA: Nije. Stari sluga je ponekad rasejan. Žalim gospodine što ova soba nije tako udobna kako bi ste vi možda želeli.

JAN: Ne mari ništa, ali jedva se usuđujem da vam kažem da mi ne smetate.

MARTA: Zašto?

JAN: Nisam siguran da li se to slaže sa našim sporazumom.

MARTA: Ne umete ni govoriti kao ostali ljudi, čak i kad verujete da se pridržavate sporazuma.

JAN: Moram se naviknuti na to. Dajte mi malo vremena.

MARTA: O tome se i radi. Žalim gospodine što ova soba nije tako udobna kako bi ste vi možda želeli.

JAN: Neobično je čista, a to je glavno. Vi ste je nedavno pregradili, zar ne?

MARTA: Kako ste to zapazili?

JAN: Po nekim sitnicama.

MARTA: Mnogi se gosti žale što nema tekuće vode i može se reći da su u pravu. Hteli smo već odavno da postavimo lampu iznad kreveta. Nezgodno je za ljude koji čitaju da ustaju iz postelje da bi ugasili svetlo.

JAN: Nisam to ni zapazio.

MARTA: Drago mi je što ste blagonakloni prema mnogim nedostacima naše krčme i što se njima bavite manje nego mi. Znam takve kojima bi ti nedostaci bili dovoljni da ih oteraju.

JAN: Kao da me pokušavate nagovoriti da odem?

MARTA: Nisam baš to mislila. Tačno je da smo moja majka i ja oklevale da vas primimo. Ima već više dana kako nameravamo da zatvorimo krčmu jer treba da počnemo sa pripremanjem za odlazak, ali tek vašim dolaskom smo shvatile da još ne treba napustiti naš stari posao.

JAN: Želite li da odem?

MARTA: Rekla sam vam da oklevamo, naročito ja oklevam. U stvari sve zavisi od mene, a ja još ne znam na šta da se odlučim.

JAN: Neću da vam budem na tereu, ali bih voleo da ostanem još dan-dva. Treba da sredim neke poslove pre nego što produžim put. A nadao sam se da ću ovde naći željeni mir i tišinu.

MARTA: Razumem vas, shvaćam vašu želju i ako hoćete

razmisliću od tome. Da li ćete se ponovo vratiti u zemlju iz koje dolazite.

JAN: Da, ako bude potrebno.

MARTA: To je lepa zemlja, zar ne?

JAN: Da, lepa je.

MARTA: Kažu da u tim krajevima ima sasvim pustih peščanih obala.

JAN: Ima. Tamo ništa ne podseća na ljude. U rana jutra vide se na pesku samo tragovi morskih ptica. To je jedini znak života, a večeri...

MARTA: A večeri gospodine?

JAN: Večeri su pune nemira. Da, to je lepa zemlja.

MARTA: Često sam maštala o njoj. Putnici su mi o njoj pričali i čitala sam sve što mi do ruke došlo. Često usred proleća ove surove zemlje, mislim na more. Ono o čemu sanjam čini me slepom za okolinu.

JAN: Razumem. Tamo dole vas proleće steže za grlo, hiljade se cvetova otvaraju iznad belih zidova. Kad bi ste samo jedan sat

šetali po okolini grada, doneli bi ste u odeći miris meda i žutih ruža. (Seda)

MARTA: To je divno. Ono što mi ovde zovemo proleće, to su jedna ruža i dva pupoljka u vrtu našeg manastira. To je dovoljno da uzbudi ljude mog zavičaja, njihove duše liče na tu škrtu ružu. Uvenule bi na malo jačem vetru. Imaju proleća kakva zaslužuju.

JAN: Niste sasvim pravedni, jer vi imate i jesen.

MARTA: Šta je jesen?

JAN: Drugo proleće. Kad sve lišće liči na cveće. Možda bi tako i duše procvetale kad bi ste im pomogli svojim strpljenjem.

MARTA: Nemam više strpljenja za ovu Evropu u kojoj jesen ima lice proleća, a proleće miris bede. Strasno zamišljam drugu zemlju, gde leto spaljuje sve, a jesenje kiše potapaju gradove i gde najzad stvari izgledaju onakve kakve stvarno jesu. Zašto me tako gledate?

JAN: Čini mi ste da ste prvi put govorili kao čovek.

MARTA: Bez sumnje se varate, a i kad bi tako bilo nema razloga da se radujete. Ono što je u meni čovečno, nije najbolje u meni. Čovečno je ono što želim, a da dobijem to što želim, mislim da bih pregazila sve na putu.

JAN (smeška se): Shvatam nasilje, ali ja nisam prepreka na vašem putu.

MARTA: Zahvaljujem vam što ste govorili o zemljama koje poznajete i izvinjavam se što ste možda zbog mene izgubili vreme. Moram vam ipak reći da za mene to vreme nije sasvim izgubljeno. Ono je probudilo u meni želje koje su se u meni uspavale. Ako vam je zaista stalo da ostanete ovde, uspele ste u tome i ne znajući to. Došla sam ovamo rešena da vas zamolim da odete, ali vi ste uticali na moju čovečnost i ja sad želim da ostanete.

JAN: Govorite vrlo čudno. Ostaću ako i vaša mati pristaje.

MARTA: Ona nema razloga da se protivi.

JAN: Ako dobro razumem sada smo se ponovo vratili našem sporazumu.

MARTA: Jesmo i loše smo radili što smo se udaljili od njega.

JAN: Čudno, ovde je sve neobično i govor i ljudi. Ova kuća je zaista čudna.

MARTA: Možda je to samo zato što se vi čudno ponašate.
(izlazi)

II scena

JAN (Gledajući ka vratima): Možda, zaista... (Prilazi krevetu i seda) Ali ova devojka uliva mi samo želju da odem, da se vratim Mariji i da opet budem srećan. Glupo je sve ovo. Šta ja ovde radim?... Ne, moram da se pobrinem za svoju majku i sestru. Suviše sam ih dugo zaboravljao. (Ustane) Da, baš u ovoj sobi će se sve srediti. Kako je hladna... ništa ne prepoznajem, sve je obnovljeno. Sada liči na sve hotelske sobe po gradovima u koje uveče stižu usamljeni ljudi. Znam ja to. Tada mi se činilo da treba da nađem neko rešenje. Možda ću ga ovde naći. (Gleda napolje) Smračuje se, tako je to u svim hotelskim sobama. Večeri su uvek teške kad je čovek sam. Evo i moje stare strepnje, tu, u dubini mog tela, kao zla rana koju svaki pokret vređa. Znam joj ime. To je strah od večne samoće, strah da neće biti odgovora. A ko će mi odgovoriti u jednoj hotelskoj sobi? (Pošao je ka zvoncu, okleva da zvoni. Ništa se ne čuje. Trenutak tišine, koraci, neko kuca. Vrata se otvore. U do vratku stoji stari sluga. Stoji nepomično i ćuti) Ništa, ništa. Izvinite. Hteo sam samo da znam da li se neko odaziva, da li zvono radi. (Stari ga pogleda, pa zatvori vrata. Koraci se udaljuju)

III scena

JAN: Zvono radi, ali on ne govori. To nije odgovor. (Gleda u nebo) Mrak je gušći. Uskoro će preplaviti sve. Šta da se radi?

(Neko dva puta kucne) Šta je sad? (Ulazi Marta sa poslužavnikom)

MARTA: Čaj koji ste tražili.

JAN: Ja nisam tražio ništa.

MARTA: Ah, biće da je stari pogrešno čuo. On često razume samo napola. Pošto je čaj spremljen nadam se da ćete ga popiti. Nećete morati da platite.

JAN: O, ne radi se o tome. Naprotiv, veoma sam vam zahvalan što ste mi doneli čaj.

MARTA: Nema na čemu. Sve što radimo u našem je interesu.

JAN: Nemojte da me ostavite u iluziji, ja ovde ne vidim vaš interes.

MARTA: On ipak postoji. (Izađe)

IV scena

JAN (Uzima šolju, gleda je, pa je spusti): Nastavlja se gozba u čast bludnoga sina. Čaša piva, ali za moj novac. Šolja čaja, da bi se zadržao gost. Opet ne umem da nađem prave reči pred devojkom čije su reči tako jasne, ja uzalud tražim reč koja bi sve uredila. Njoj je mnogo lakše, lakše je naći reči koje odbijaju

nego sročiti one koje sjedinjuju. (Uzme šolju i za trenutak je drži čuteći, zatim tiho) Kako da nađem te reći? Da napustim ovaj uzaludni poduhvat i da se vratim Marijinoj ljubavi? Kako da nađem snage da izaberem ono što mi je draže i da se toga držim? (podigne šolju) Ovo je gozba bludnom sinu. Pogostiću se i do odlaska odigraću svoju ulogu. (Pije. Neko snažno kuca na vrata) Ko je sad?

V scena

MAJKA (vrata se otvaraju, ulazi): Izvinite gospodine, ćerka mi je rekla da vam je donela čaj.

JAN: Kao što vidite.

MAJKA: Jeste li ga popili?

JAN: Da, zašto?

MAJKA: Hoću da odnesem poslužavnik.

JAN: Što se toliko trudite oko jedne šolje čaja?

MAJKA: Ovaj čaj nije bio namenjen vama.

JAN: A to je dakle! Vaša ćerka ga je donela i ako ga nisam tražio.

MAJKA: Da, bolje bi bilo... Najzad i nije tako važno da li ste ga popili ili ne.

JAN: Verujte, veoma žalim gospođo. Vaša ćerka je htela da ga ostavio, a ja nisam mislio...

MAJKA: I ja žalim. Naročito neću da se vi izvinjavate, u pitanju je samo jedna zabuna.

JAN: Gospođo!

MAJKA: Da?

JAN: Ovog časa sam doneo odluku. Otići ću još noćas. Shvatam da ste iznenađeni. Prirodno, platiću vam sobu. I ne mislite da ste vi krivi zbog nečega. Da budem iskren nije mi prijatno ovde i više volim da prekinem boravak.

MAJKA: Vi ste potpuno slobodni.

JAN: Ipak, ne bi hteo da mislite da odlazim nezadovoljan vama. Naprotiv veoma sam vam zahvalan što ste me primili, baš tako kako ste to učinili. Možda ću se kasnije vratiti. Čak sam uveren da ću to učiniti. Tada će bez sumnje sve biti lakše i siguran sam da ćemo hteti da se ponovo sretnemo. Da budem potpuno iskren, mada će vam izgledati čudno, trenutno mi se čini da sam se prevario i da nije trebalo da dođem u ovu kuću.

MAJKA: Razumem vas, gospodine.

JAN: Malo sam rasejan. Dolazim u Evropu da sredim neke hitne poslove, a nikad nije lako vratiti se u zemlju koju ste odavno napustili. Vi to razumete.

MAJKA: Verujem da smo učinile sve da ostanete ovde.

JAN: To je sigurno. Ja vam ništa ne zameram. Moja je krivica. Osećam se kao stranac u ovom kraju. Ima stvari koje uvek loše počnu i niko tu ne može ništa.

MAJKA: Ima stvari koje uvek loše počnu i niko tu ne može ništa.

JAN: I to je već mnogo, što ste sa mnom podelili moj nemir i hteli da me shvatite. Vidite...

MAJKA: Sve je to prirodno. Naš je posao da budemo ljubazne prema svim gostima, gospodine.

JAN (obeshrabren): Imate pravo. U stvari dugujem vam samo izvinjenje, i ako pristajete, neku vrstu naknade, obeštećenja. Morali ste se spremi, imali ste izdataka i sasvim je prirodno...

MAJKA: Spremili smo vam ono što obično spremamo u takvim

slučajevima. Žalim zbog vaše neodlučnosti ne radi nas, već radi vas.

JAN: Nije važno. Važno je da smo se složili, gospođo. Izvinite me, put me je zamorio. Hteo bih da vam zahvalim na čaju i dočeku. Stalo mi je da znate da nisam nezahvalan gost i da ću jednog dana kad se budem vratio biti bolje raspoložen.

MAJKA: Ostavite se toga gospodine. Neprijatno je da primam zahvalnost koja je posledica jedne zabune.

VI scena

JAN (Posmatra je kako izlazi. Načini jedan pokret, ali pokazuje u isti mah znake umora. Izgleda kao da se prepušta umoru i nalakti se na jastuk): Treba sve uprostiti, sve pojednostaviti. Vratiću se sutra sa Marijom i reći: "To sam ja!". Neće me sprečiti da ih usrećim. Sve je tako očigledno, Marija je imala pravo. (Uzdahne i napola opruži) Ne volim ovo veče u kome je sve tako daleko. (Sasvim se ispruži, govori reči jedva čujnim glasom) Da ili ne? (Pomakne se. Spava. Scena je gotovo u pomrčini. Duga tišina. Vrata se otvaraju. Ulaze obe žene sa svetiljkom)

VII scena

MARTA (Pošto je osvetlila telo, muklim glasom): Sve.

MAJKA: Ne volim, Marta, kad me na taj način prisiljavaš. Ti me goniš da to radim, počinješ da bi me naterala da završim.

MARTA: U tvom nespokoju mogla sam ti jedino pomoći radeći tako.

MAJKA: Znam da to nije važno, on ili neko drugi, večeras ili sutra. Ali on se ne opire. Ne volim to.

MARTA: Hajde, bolje misli na sutra i završavaj brzo. Na kraju ove noći je naša sloboda. (Pretresa kaput, vadi noćanik, broji)

MAJKA: Kako spava, Marta?

MARTA: Spava kao što su svi spavali. Hajdemo sada.

MAJKA: Čekaj malo. Ipak je istina da svi usnuli ljudi imaju izraz kao da su se predali.

MARTA: Majko!

MAJKA: Ali ti ne znaš o čemu hoću da govorim.

MARTA: Ne, ne znam, ali znam da gubimo vreme.

MAJKA: Ne moramo se žuriti. Naprotiv, sad je trenutak da

odahnemo jer je glavno učinjeno. Čemu sad tolika surovost? Da li je potrebno?

MARTA: Bolje je sad raditi i ne pitati sebe.

MAJKA: Sedimo Marta.

MARTA: Ovde kraj njega?

MAJKA: Da, da. Zašto ne? Tek je započeo san koji će ga odvesti daleko. On se ne može probuditi da nas upita šta radimo. I on i mi možemo na miru da uživamo u ovom trenutku odmora.

MARTA: Ti se šališ. To mi se ne sviđa.

MAJKA: Ne šalim se, bolje sedi. Gledaj ovog čoveka koji je još bezazleniji dok spava, nego dok govori. Za njega se svet svršio. Od ovog trenutka njemu će sve biti lako. Preći će samo iz jedne usnulosti pune snova u drugu bez snova. I dok se drugi ljudi u užasnim mukama rastaju od života. Za njega će to biti samo dugo spavanje.

MARTA: Nemam razloga da ga mrzim i zato se radujem što neće patiti. Isto tako nemam razloga ni da ga posmatram. Šta gledate toliko čoveka koga ćete za koji čas odneti?

MAJKA: Nosićemo ga kad bude trebalo. Ne žuri nam se jer još ima vremena. Spavanje nije smrt. Ako ove ruke ostanu do zore

ovako opuštene on će ponovo oživeti, a da o svemu ništa ne zna. Ako pružam ruke i stegnem ih oko njegovih nogu - on će zaspati većitim snom.

MARTA: Majko, zaboravljaš da imamo mnogo posla.

MAJKA: Da, imamo mnogo posla. U tome je razlika između nas i njega. On je oslobođen težine sopstvenog života. On ne poznaje više muke odlučivanja, grčevitost, posao koji se mora završiti. On ne nosi više krst svoj unutrašnjeg života koji zabranjuje odmor, razonodu ili slabost. Ovog trenutka on nema više nikakvih zahteva prema sebi. Verujem da je to sreća.

MARTA: Majko, vreme teče.

MAJKA: Ja sam umorna, umorna tako starim umorom da ga krv ne može više podneti.

MARTA: Besmislica! Još jednom ti kažem da nemamo vremena. Treba ga baciti u reku, uništiti njegov prtljag i sve tragove njegovog boravka ovde, izbrisati naše stope na obali reke. Vreme izmiče i biće kasno.

MAJKA: Jesi li znala Marta, da je hteo otići večeras?

MARTA: Ne, a i da sam znala, učinila bih isto.

MAJKA: Rekao mi je maločas.

MARTA: Bila si kod njega?

MAJKA: Da. Popela sam se u njegovu sobu kad si mi rekla da si mu odnela čaj. Već ga je bio popio. Da sam mogla, sprečila bih ga. Na kraju ću ti ipak pomoći, ali ostavi malo vremena staroj ženi čija krv teče sporije od tvoje.

MARTA: Majko!

MAJKA: Marta, on je na kraju ipak predosetio. Rekao je da nije trebalo da dolazi ovamo.

MARTA: Prekasno je shvatio.

MAJKA: Hajde, Marta. Čini mi se da ova zora nikada neće svanuti.

Treći čin

I scena

MARTA: Eto, svanula je zora i došao je kraj ove noći.

MAJKA: Da. Sutra ću verovati da je sve dobro. Sada mi se samo spava. Srce mi je prazno. Noć je bila teška.

MARTA: Posle mnogo godina jutros prvi put slobodno dišem. Nikada lakše nisam ubila. Čini mi se da već čujem more. U meni se budi takva radost da bi vikala.

MAJKA: Utoliko bolje, Marta, utoliko bolje, ali ja se sad osećam tako stara da ne mogu da se radujem s tobom. Valjda će sutra biti bolje.

MARTA: Da, sve će biti bolje. Pusti me da budem srećna. Ponovo postajem mlada devojka kakva sam bila. Osećam toplotu tela i želim da trčim. Reci mi samo, majko... jesam li još lepa?

MAJKA: Čini mi se da jesi, jutros.

MARTA: Danas mi se čini da se po drugi put rađam, jer ću otići u zemlju o kojoj sam toliko sanjala. Danas je veliki dan. Stari, pripazi, ispale su nam putnikove isprave... Šta hoćeš? Šta će mi to, ne treba više. Skloni sve. Sve ćemo spaliti, majko!

MAJKA: Šta hoćeš još?

MARTA: Dođite. Čitajte.

MAJKA: Znaš da su mi oči umorne.

MARTA: Čitajte.

MAJKA: Znala sam da će jednog dana sve lepo da se svrši.

MARTA: Majko!

MAJKA: Dosta sam živela, živela sam mnogo duže od svog sina. To nije u redu. Sada mogu da mu se pridružim na dnu ove reke. Čije trave već pokrivaju njegovo lice.

MARTA: Majko, a ja? Nećete valjda ostaviti samu?

MAJKA: Kad majka više ne ume da prepozna sina, njena je uloga na zemlji završena.

MARTA: Sina? Ti si me učila da više ništa ne poštujem.

MAJKA: To dokazuje da u jednom svetu u kome se sve može poreći, ipak ima neporecivih sila. Na ovoj zemlji gde ništa nije sigurno postoji nešto što je izvesno - ljubav.

MARTA: Divna je to ljubav koja vas je zaboravila punih 20 godina.

MAJKA: Da, divna je to ljubav koja proživi 20 godina ćutanja.

MARTA: A ja, majko?

MAJKA: Dođe trenutak kada ubice, kao ja, otupe na sve,

besplodni su, bez ikakve moguće budućnosti. Zato ih i smaknu, nisu više ni za šta.

MARTA: Čujem iz tvojih usta reči koje prezirem i ne mogu da te slušam da govorite o zločinu i o kazni.

MAJKA: Ja ne biram reči, sada su mi sve jednake. Izgubila sam svoju slobodu, počeo je pakao.

MARTA: Ranije nisi tako govorila. Godinama si stajala uz mene i čvrstom rukom stezala za noge one koji su imali da umru. Tada nisi mislila na slobodu i pakao. I uvek si nastavljala. Šta tu može da izmeni tvoj sin?

MAJKA: Nastavljala sam, to je istina, ali ono što sam radila, radila sam iz navike. To se ne razlikuje od smrti. Dovoljan je bio bol da sve preobrazi. To je ono što je učinio moj sin. Znam, Marta, to nije logično. Šta znači bol za jednog zločinca? Ovo i nije prava majčinska bol. Još nisam zavapila, to je samo patnja što se ponovo rađam za ljubav, a ona je jača od mene. Znam isto tako da ni ta patnja nema razloga, kao što ovaj svet nema nikakvog smisla. Ja to zaista mogu da kažem jer sam sve okusila, od rađanja do uništavanja.

MARTA: Ne, majko, ti me nećeš ostaviti. Ne zaboravi da sam ja ostala, da sam ja bila čitavog života uz tebe, a on te je ostavio bez reči. To treba da se naplati, to mora da uđe u ovaj račun. Moraš se meni vratiti.

MAJKA: Istina je, Marta, ali njega, njega sam ubila.

MARTA: Sve što život može dati čoveku, njemu je dato. On je napustio ovu zemlju, upoznao druge sredine, more, slobodne ljude. Ja, ja sam ostala ovde. Osala sam sitna i mračna, u tami, zaboravljena u srcu kopna, i rasla sam opkoljena zemljom. Niko nije poljubio moja usta. Čak ni vi niste videli moje telo bez odeće. Kunem ti se majko, to mora da se naplati. Ne možeš pod pukim izgovorom, da je jedan čovek mrtav, da se izvučeš u času kad treba da dobijem ono što mi se duguje. Smrt je sitnica za čoveka koji je živeo. Mi možemo da zaboravimo moga brata i tvog sina. Ono što mu se dogodilo nama nema značaja. On nije imao više šta da upozna, a mene lišavaš svega i oduzimaš mi ono u čemu je on uživao. Zar treba da mi preotme i ljubav moje majke i da je odvede zauvek u svoju ledenu reku? Majko, ima reči koje nikada nisam umela da izgovorim, ali čini mi se da u meni ima još nežnosti i da bi bilo tako prijatno da ponovo počnemo naš svakodnevni život.

MAJKA: Ti si ga prepoznala?

MARTA: Ne! Nisam ga prepoznala. Nisam zapamtila njegov lik i sve se dogodilo onako kako je moralo biti. Sama si rekla. U ovome svetu nema ničega logičnog. No, ne grešiš mnogo što me to pitaš, jer i da sam ga prepoznala to ništa ne bi promenilo.

MAJKA: Hoću da verujem da to nije istina. Ničija duša nije potpuno zločinačka i najokorelije ubice imaju trenutke kad ustuknu pred zločinom.

MARTA: I ja znam za takav trenutak, ali ja ne bih pred jednim nepoznatim i ravnodušnim bratom oborila glavu.

MAJKA: Nego pred kim?

MARTA: Pred tobom, majko.

MAJKA: Prekasno, Marta. Ja ništa više ne mogu da učinim za tebe. Oh, zašto je ćutao? Ćutanje je smrtonosno, a i govoriti je jednako opasno, pošto je i ono malo što je rekao ubrzalo nesreću. Plačeš li, Marta? Ne, ti to ne umeš. Sećaš li se još onih vremena kad sam te mazila?

MARTA: Ne, majko.

MAJKA: Imaš pravo. Davno je to bilo, ja sam te ubrzo prestala grliti, ali te nisam prestala voleti. Sada to znam, kad je tvoj brat došao da probudi u meni nepodnošljivu nežnost koju moram, sada, da ubijem zajedno sa sobom.

MARTA: Šta može da bude jače od očaja tvoje kćeri?

MAJKA: Umor, a možda... i želja za počinkom.

II scena

MARTA: Ne! Nije bila moja dužnost da bdim nad svojim bratom, a ipak sam evo prognana u sopstvenom zavičaju. Nemam više mesta za san, čak me je i rođena mati odbacila. Nije bila moja dužnost da bdim nad svojim bratom. Ovo je nepravda. On je dobio sada što je želeo, dok ja ostajem usamljena, daleko od mora za kojim sam žudila. O, mrzim ga! Čitav moj život je prošao u iščekivanju tog talasa koji bi me poneo, a sada znam da on više neće doći. Treba da ostanem tu, oko mene gomile naroda i zemlja, doline, brda, zaustavljaju vetar s mora. Njihova buka prigušuje stalni zov mora. Drugi su bolje sreće i ima mesta, iako udaljenih od mora, gde večernji vetar, kadkod, donosi miris algi, on im govori o obalama koje odjekuju od kliktanja galebova ili o zlatnom šljunku i beskonačnim večerima, ali se vetar iscrpi pre nego što dođe ovamo. Nikada neću dobiti ono što mi se duguje. Kad bih prislonila uvo na zemlju, ne bi čula udaranje ledenih valova, niti odmereno disanje srećnog mora. Previše sam daleko od onoga što volim, a toj razdaljini nema leka. Mrzim ga, mrzim ga što je dobio ono što je hteo. Meni je otadžbina ovo zatvoreno i skućeno mesto, gde je nebo bez vidika, glad mogu da utolim samo kiselom moravskom šljivom, a žeđ ničim, osim krvlju koji sam prolila. To je cena koju valja platiti za nežnost svoje majke. Pa neka umre onda i ona, kad me ne voli! Neka se vrata oko mene

pozatvaraju. Neka me ostave u mom pravednom gnevu. Pre nego što umrem, ja neću proklinjati nebo. Tamo gde se može pobeći, osloboditi se, priljubiti telo uz nečije telo, valjati se po talasima. U tu zemlju, koju brani more, bogovi ne stižu. Ovde, gde se na sve strane pogled zaustavlja, sva je zemlja ocrtana tako da se pogled ogradi. Oh, mrzim ovaj svet, u kome nam je poslednje utočište bog. Lišena na ovo zemlji svoga mesta, odbačena od svoje majke, sama usred svojih zločina, napustiću ogorčena ovaj svet.

III scena

MARTA: Ko je?

MARIJA: Jedna putnica.

MARTA: Ne primamo više goste.

MARIJA: Ja dolazim kod svog muža.

MARTA: Ko je vaš muž?

MARIJA: Stigao je juče ovamo i trebalo je da jutros dođe po mene. Čudi me što to nije učinio.

MARTA: Rekao je da mu je žena u inostranstvu.

MARIJA: Da, imao je razloga za to. Trebalo je da se ovde ponovo nađemo.

MARTA: To nije moguće. Vaš muž nije više ovde.

MARIJA: Šta to govorite? Pa, uzeo je sobu kod vas!

MARTA: Da, ali je otišao u toku noći.

MARIJA: Ne verujem. Znam razloge koje su ga zadržavali u ovoj kući. Vaš ton me zabrinjava. Imate li nešto da mi kažete?

MARTA: Nemam ništa da vam kažem, sem da vaš muž nije više ovde.

MARIJA: Ja vas ne razumem. On nije mogao otići bez mene. Je li sasvim otišao ili je rekao da će se vratiti?

MARTA: On vas je napustio zauvek.

MARIJA: Neću da odem dok ne vidim svog muža.

MARTA: To je vaša stvar, ne moja.

MARIJA: Varate se. To je i vaša stvar. Umorna sam od ove igre. Čovek koji je juče ujutro stigao ovamo, vaš je brat za koga niste čuli godinama.

MARTA: Znam.

MARIJA: Šta se onda desilo? Ako se najzad sve razjasnilo, zašto vaš brat nije ovde?

MARTA: Moj brat nije ovde jer je mrtav.

MARIJA: Šalite se? Jan mi je često pričao da ste voleli još kao mala devojčica da zbunjujete ljude. Mi smo skoro sestre...

MARTA: Ne dodirujte me! Ostanite gde ste! Vaš muž je mrtav, nemate šta više da tražite u ovoj kući.

MARIJA: Vi ste ljudi. Čovek ne umire tako, kad ga čekaju... Ne... ne... Ja vam ne verujem. Pokažite ga.

MARTA: Nemoguće. On je na dnu reke. Ne dodirujte me! On je na dnu reke, gde smo ga majka i ja odnele. Nije patio, ali je mrtav. Moja majka i ja smo ga ubile.

MARIJA: Onda sam ja luda jer čujem reči koje nikada nisu čule na zemlji. Neću da ulazim u ovo bezumlje.

MARTA: Nije moja dužnost da vas ubeđujem, već da vas obavestim. Vi ćete se i sami uveriti.

MARIJA: Ali zašto, zašto ste to učinile?

MARTA: U ime čega me ispitujete?

MARIJA: U ime svoje ljubavi.

MARTA: Šta znači ta reč?

MARIJA: Ona znači sve ono što me u ovom trenutku razdire i muči. Ovo ludilo koje pokreće moje ruke u zločin. Znači moju minulu radost i svežu bol koju mi nanosite. I da nije ovog tvrdoglavog neverovanja koje mi ostaje u srcu, saznali bi ste šta znači, osetivši kako vam se lice cepa pod mojim noktima.

MARTA: Ja ne shvatam reč ljubav, bol i radost.

MARIJA: Prestanite sa tom igrom, ako je to igra. Nemojte da lutamo po uzaludnim rečima. Recite mi sasvim jasno da znam, pre nego što izgubim razum.

MARTA: Teško je biti jasniji no što sam ja bila. Mi smo ove noći ubile vašeg muža da bi smo uzele novac, kao što smo to činile sa nekoliko putnika pre njega.

MARIJA: Njegova majka i sestra su dakle zločinci.

MARTA: Da, ali to je naša stvar.

MARIJA: Jeste li već bili saznali da vam je brat?

MARTA: Nesporazum. Ako i najmanje poznajete ovaj svet, nećete se začuditi.

MARIJA: Znala sam da će ta komedija biti krvava i da ćemo on i ja biti kažnjeni što smo se upustili u nju. On je želeo da ga vi prepoznate, da ponovo nađe svoj dom, da vam donese sreću, ali nije mogao da nađe reči kojim je to trebalo reći. Dok je on tražio reči, vi ste ga ubile. Vi, dve bezumnice, bile ste slepe pred tim divnim sinom koji vam se vratio. On je bio divan. Vi i ne znate kako ste ponosito srce i retku pamet ubile. On je mogao biti vaš ponos, kao što je bio moj. Ali vi ste mu bile neprijatelji, jer kako inače nalazite toliko snage da hladno govorite o onome zbog čega bi trebalo da se bacite na ulicu i da zaurlate kao zver.

MARTA: Ćutite, jer ne znate sve. Sad je i moja mati kraj svoga sina. Uskoro će ih izvaditi iz reke i zakopati u istu raku. Ja ne vidim zašto bih vikala. Imam drugačiju predstavu o ljudskom srcu, a vaše suze su mi odvratne.

MARIJA: Za vas je bolje da plačem jer će uskoro naići ona mrtva bol u kojoj ću mirno moći da vas ubijem.

MARTA: To me ne uzbuđuje. I sama sam odlučila da umrem. Ali neću da se mešam sa njima. Šta bih imala da tražim u njihovom društvu? Ostavljam ih njihovoj ponovo nađenoj

nežnosti, njihovom mračnom milovanju. Srećom ostaje mi moja soba, a greda u njoj je dovoljno čvrsta.

MARIJA: Šta se mene tiče da li ćete vi umreti ili će se celi svet srušiti kad sam izgubila onog koga volim.

MARTA: Ne preuveličavajmo. Vi ste izgubili muža, ja sam izgubila majku. Sad smo izravnale račune. Vi ste ga izgubili samo jedanput, pošto ste uživali u njemu godinama. Izgubili ste ga, a da vas nije odbacio. Mene je moja majka odbacila. Sada je mrtva i ja sam dva puta izgubila. Mislila sam da je zločin sjedinio moju majku i mene zauvek. Prevarila sam se. Zločin je usamljenost čak i ako se hiljade njih udruže da ga izvrše. I pravo je da umrem sama. Ne dodirujte me, rekla sam vam već.

MARIJA: Ne bojte se. Pustiću vas da umrete onako kao što želite, jer mi se čini da me sa tim svirepim bolom koji mi je šćepao utrobu obuzima slepilo u kome išćezava sve što me okružuje. Vi i vaša mati bićete samo prolazna priviđenja koja su se izgubila u jednoj tragediji bez svršetka. Ne osećam prema vama ni mržnju, ni sažaljenje. Ne mogu više nikog ni da volim, ni da mrzim. Jedva sam imala vremena da patim. Nesreća je bila veća od mene.

MARTA: Ne dovoljno velika, pošto vam je ostavila suze. Pre nego vas zauvek ostavim moram još nešto da učinim. Moram da vam oduzmem nadu.

MARIJA: Ostavite me! Idite i ostavite me!

MARTA: Ostaviću vas, ali ne mogu da umrem, a da vas ostavim sa mišlju da ste vi u pravu i da ljubav nije uzaludna i da je ovo samo nesrećan slučaj. Baš sada je sve dovedeno u red.

MARIJA: U kakav red?

MARTA: Onaj u kome niko nikoga ne prepoznaje.

MARIJA: Svejedno mi je. Ne čujem vas. Srce mi se razdire i zaokupljeno je jedino čovekom koga ste ubili.

MARTA: Ćutite! Neću više da slušam o njemu. Mrzim ga, budala. Dobio je šta je želeo. Shvatite da ni za njega, ni za vas, ni u životu, ni u smrti, nema otadžbine i mira. Ne možemo zvati otadžbinom ovu zagušljivu zemlju, lišenu svetlosti po kojoj idemo da bi smo nahranili slepe životinje.

MARIJA: Ja neću, ne mogu da podnesem vaše reči. Ni on ih ne bi podneo. On je zbog drugačije otadžbine i krenuo na put.

MARTA: Ta ludost je i dobila zasluženu naplatu. I vi ćete dobiti svoju. Mi smo opljačkane, kažem vam. Čemu vapiti za morem ili ljubavlju? To je smešno. Shvatite da vaša bol neće nikada biti ravna nepravdi koja se čini čoveku. I na kraju čujte moj savet. Molite vašeg boga da vas načini sličnom kamenu. To je sreća

koju on zadržava za sebe. To je jedina prava sreća. Budite kao i on, budite gluvi za sve jauke. Ako osećate da nemate hrabrosti za taj slepi mir, onda dođite i pridružite nam se u našem zajedničkom domu. Zbogom sestro! Sve je to lako, kao što vidite. Izaberite između glupog blaženstva i ljigave postelje gde vas čekamo.

MARIJA: O, bože moj. Ne mogu da živim u ovoj pustinji. Tebi se obraćam i znaću da nađem reči, jer u tebe se uzdam. Sažali se na mene, okreni se meni, pruži mi svoju ruku! Imaj milosti prema onima koji se vole i koji su razdvojeni. Pomozi mi, jer mi treba pomoći.

IV scena

(Vrata se otvaraju i stari sluga se pojavljuje i jasnim i čvrstim glasom govori)

STARI: Zvali ste me?

MARIJA: O, ne znam, ali pomozite i jer mi je potrebna pomoć. Sažalite se na mene i pomozite mi.

STARI (istim glasom): Ne!

Muzika